

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત વડી અદાલત, અમદાવાદ

ક્રિમીનલ અપીલ નં. ૧૭૩૧ / ૨૦૦૪

મંજુરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાવારપત્રોના રિપોર્ટર્સને ચુકાદો જોવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે?	
૨.	રિપોર્ટર્સને સંદર્ભિત કરવાં કે નહિ?	
૩.	શું ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવાં ઇચ્છે છે?	

જ.	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન કે તેનાં હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમ સબબ કોઈ મહત્વપૂર્ણ કાયદાકીય પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	
પ.	દીવાની ન્યાયાધીશને પરિપત્રિત કરવું કે નહિ?	

=====

ગુજરાત રાજ્ય....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

કૃષ્ણાભાઈ રામાભાઈ પરમાર....સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

સુશ્રી એમ.એચ. ભટ્ટ, અતિરિક્ત સરકારી વકીલ અપીલકર્તા(ઓ) ક. ૧ માટે
શ્રી વાય.એમ. ઠક્કર, વકીલ સામાવાળા(ઓ)/સામાવાળા(ઓ) ક. ૧ માટે

=====

ન્યાયપીઠ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર

તારીખ : ૧૧/૦૨/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. આ અપીલ દ્વારા, અપીલકર્તા-૧ રાજ્યે માનનીય વિશેષ ન્યાયાધીશ, સંયુક્ત જિલ્લા અને અધિક સત્ર ન્યાયાધીશ, ફાસ્ટ ટ્રેક અદાલત, સાબરકાંઠા, મોડાસા ખાતેના (સાબલપુર) (સંક્ષેપમાં, ‘તાબાની અદાલત’), તારીખ : ૨૨.૦૪.૨૦૦૪ ના ચુકાદો અને હુકમને પડકાર્યો છે, જે વિશેષ (એસીબી) કેસ નં. ૯ / ૧૯૯૮ માં આપવામાં આવ્યો હતો, જેમાં માનનીય નીચલી અદાલતે મૂળ આરોપી-અહીંના સામાવાળાને, ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ, ૧૯૮૮ (સંક્ષેપમાં, ‘અધિનિયમ’) ની કલમ ૭, ૧૩(૧)(ડી)(૧,૨,૩) અને ૧૩(૨) હેઠળના આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો.

૨. ફરિયાદ પક્ષની સંક્ષિપ્ત હકીકતો, જે તાબાની અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી હતી, તે મુજબ આરોપીએ, અહીં, આક્ષેપિત ગુનાની તારીખ પહેલાં, મૂળ ફરિયાદીને ‘એ’ ગ્રેડની વિદ્યુત જોડાણ ફાળવવા માટે રૂપિયા ૫,૦૦૦/-ની માંગણી કરી હતી. જોકે, મામલો રૂપિયા ૩,૦૦૦/-માં સેટલ કરવામાં આવ્યો, જેમાંથી રૂપિયા ૧,૦૦૦/- આરોપીએ તે સમયે સ્વીકારી લીધા હતા, અને બાકી રહેલા રૂપિયા ૨,૦૦૦/- ૨૮.૦૮.૧૯૯૭ના રોજ ચૂકવવા સંમતિ આપવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, ફરિયાદમાં આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે ૨૮.૦૮.૧૯૯૭ના રોજ, આરોપીએ ફરિયાદી પાસેથી બાકી રકમની માંગણી કરી અને તે સ્વીકારી લીધી, અને આ રીતે તેણે અધિનિયમ હેઠળ દંડનીય ગુનો આચર્યો. ગુનો નોંધાયા પછી, પોલીસ દ્વારા તપાસ હાથ ધરવામાં આવી અને પૂરતા પુરાવા મળતાં, આરોપી વિરુદ્ધ ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવ્યું.

સુનાવણીના સમયે, આરોપીએ દોષ સ્વીકાર્યો ન હોવાથી, સુનાવણી હાથ ધરવામાં આવી.

૩. તાબાની અદાલત સમક્ષ, ફરિયાદ પક્ષે પોતાના કેસના સમર્થનમાં પાંચ સાક્ષીઓની તપાસ કરી.

૪. આ ઉપરાંત, ફરિયાદ પક્ષે તેના કેસને વધુ મજબૂત બનાવવા માટે અનેક દસ્તાવેજો પણ રજૂ કર્યા, જેમ કે, ફરિયાદ, ટ્રેપનું પંચનામું વગેરે.

૫. સાક્ષીઓના પુરાવાઓ નોંધ્યા બાદ અને રેકૉર્ડ સામગ્રીની મૂલવણી કર્યા બાદ, નીચલી અદાલતે આક્ષેપિત હુકમ પસાર કર્યો. તેથી, હાલની અપીલ.

૬. અપીલકર્તા-રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એ.પી.પી.એ દ્રઢપણે રજૂઆત કરી હતી કે નીચલી અદાલતે વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ પસાર કરતાં ગંભીર ભૂલ કરી છે, કારણ કે તેણે રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનું યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં મૂલવણ કરી નથી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા તપાસવામાં આવેલા સાક્ષીઓની સાક્ષી તથા ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજો પુરાવાનો વિચાર કરતાં, નીચલી અદાલતે આરોપીને તેની વિરુદ્ધ મુકાયેલા આરોપોમાં દોષી ઠરાવવો જોઈએ હતો. તેથી, તેમણે અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે એવી પ્રાર્થના કરી હતી.

૭. બીજી બાજુ, અહીંના આરોપી-સામાવાળા વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠક્કરે અપીલનો વિરોધ કર્યો અને રજૂઆત કરી કે નીચલી અદાલતે રેકૉર્ડ સમગ્ર

સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા બાદ આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો છે, અને તેથી આ અદાલત દ્વારા કોઈ હસ્તક્ષેપ જરૂરી નથી તથા અપીલ ફગાવી દેવામાં આવે.

૮. અપીલકર્તા-રાજ્ય તરફથી માનનીય એ.પી.પી. અને મૂળ આરોપી તરફથી માનનીય વકીલને સાંભળ્યા તથા તેમની સહાયથી રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું.

૯. તાબાની અદાલત સમક્ષ ફરિયાદ પક્ષનો કેસ એવો હતો કે આરોપી-સામાવાળા, અહીં, ફરિયાદીને તેની ‘એ’ શ્રેણીની વિદ્યુત જોડાણ ફાળવવા બદલ લાંચની માંગણી કરીને તે સ્વીકારી હતી. આ બાબતમાં, જો પીડ.ડબ્લ્યુ.-૧ તરીકે તપાસવામાં આવેલા ફરિયાદીની સાક્ષી જોવામાં આવે, તો તેમની મુખ્ય પૂછપરછમાં આ સાક્ષીએ જણાવ્યું હતું કે આરોપીએ તેને કહ્યું હતું કે ચંદુભાઈએ ફરિયાદીને વિદ્યુત જોડાણ આપવાની મંજૂરી સામે વાંધો ઉઠાવ્યો છે, અને તેથી આરોપીએ લાંચની માંગણી કરી હતી, જ્યારે તેની ફરિયાદમાં ફરિયાદીએ જણાવ્યું છે કે આરોપીએ તેને કહ્યું હતું કે ડી.પી.માં વિદ્યુત પુરવઠો નથી, તેથી વિદ્યુત જોડાણ ફાળવી શકાય નહિ. આ રીતે, લાંચની માંગણી માટેના કારણ બાબતે નોંધપાત્ર વિસંગતિ છે. વધુમાં, ફરિયાદીએ એવું જણાવ્યું હોવા છતાં કે તેની ફરિયાદના આધારે સમગ્ર છટકું ગોઠવવામાં આવ્યું હતું, તેની પ્રતિપરીક્ષામાં તેણે જણાવ્યું હતું કે તેને જાણ નથી કે પંચ નંબર ૧નું નામ મનહરભાઈ દેસાઈ છે કે કેમ. ઉપરાંત, ફરિયાદીએ પોતાની ફરિયાદમાં જણાવ્યું હતું કે તેણે પોતાના ભાઈ વિઠ્ઠલભાઈની હાજરીમાં આરોપીને રૂ. ૧૦૦૦/- આપ્યા હતા, પરંતુ મુખ્ય

પૂછપરછમાં ફરિયાદીએ આ બાબતનો ઉલ્લેખ કર્યો નથી. તેના બદલે, ફરિયાદીએ મુખ્ય પૂછપરછમાં જણાવ્યું છે કે તે એકલો જ આરોપીને મળ્યો હતો અને આરોપીએ વિદ્યુત જોડાણ ફાળવવા માટે રૂ. ૨૦૦૦/-ની માંગણી કરી હતી તથા આરોપીએ તેને એ પણ કહ્યું હતું કે રૂ. ૧૦૦૦/- અગાઉથી આપવામાં આવે અને બાકી રૂ. ૧૦૦૦/- વિદ્યુત જોડાણ ફાળવ્યા પછી આપવામાં આવે. સ્વીકાર્ય રીતે, ફરિયાદીએ વર્ણવેલા ઉપરોક્ત તથ્યો પ્રથમ વખત તાબાની અદાલત સમક્ષ જણાવવામાં આવ્યા છે. આ રીતે, ફરિયાદીએ લાંચની માંગણીના આધાર બાબતે માત્ર સુધારા કર્યા નથી, પરંતુ લાંચની માંગણીમાં પણ ફેરફાર થયો છે. તેથી, જો ફરિયાદીની મૌખિક સાક્ષીને માન્ય માનવામાં આવે, એટલે કે આરોપીએ રૂ. ૨૦૦૦/-ની માંગણી કરી હતી, જેમાંથી તેણે રૂ. ૧૦૦૦/- પહેલેથી ચૂકવ્યા હતા, અથવા આરોપીએ રૂ. ૩૦૦૦/-ની માંગણી કરી હતી, જેમાંથી તેણે રૂ. ૧૦૦૦/- અગાઉથી ચૂકવ્યા હતા, તો બન્ને પરિસ્થિતિઓમાં બાકી રકમ, એટલે કે રૂ. ૧,૦૦૦/- અથવા રૂ. ૨,૦૦૦/-, વિદ્યુત જોડાણ ફાળવ્યા પછી ચૂકવવાની હતી, અને તેથી, છટકું ગોઠવવામાં આવ્યું ત્યારે આરોપીને કોઈપણ રકમ આપવાનો કોઈ કારણ નહોતો. વધુમાં, ફરિયાદી અને પંચ નંબર ૧ની સાક્ષી મુજબ, આરોપીએ ફરિયાદીને કહ્યું હતું કે દાગ લગાવેલી ચલણી નોટો તે પોતાના હાથમાં ખુદ્દા રાખેલા પર્સમાં મૂકે, અને ફરિયાદીએ તેમાં રૂ. ૨૦૦૦/- મૂક્યા. ત્યારબાદ આરોપીએ ફરિયાદીને રૂ. ૧૦૦૦/- પાછા લેવા જણાવ્યું અને તેને તે માલપુર ખાતેના ઈજનેર દીપકભાઈને આપવા કહ્યું. આ રીતે, ફરિયાદી અને પંચ નંબર ૧ની સાક્ષી મુજબ, આરોપીએ દાગ લગાવેલી

ચલણી નોટોને બિલકુલ સ્પર્શ કર્યો નહોતો અને દાગ લગાવેલી ચલણી નોટો ફરિયાદીએ જ આરોપીની થેલીમાં મૂકી હતી તથા તે જ બહાર કાઢી હતી. તે છતાં, પંચ નંબર ૧એ પોતાની સાક્ષીમાં જણાવ્યું હતું કે તેણે આરોપીના ડાબા હાથ પર એન્ટ્રેસિન પાઉડરની હાજરી જોયી હતી, જે તેમની પોતાની સાક્ષીના વિરુદ્ધ જાય છે. આ ઉપરાંત, છટકાના પંચનામામાં એવું દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે દાગ લગાવેલી ચલણી નોટો ઉપરાંત આરોપીની થેલીમાંથી અન્ય ચલણી નોટો પણ મળી આવી હતી, જેની રકમ રૂ. ૧૦,૭૦૦/- હતી. અહીં નોંધનીય છે કે ઉપરોક્ત રૂ. ૧૦,૭૦૦/- એ જ થેલીમાં પડી હતી, જેમાં ફરિયાદીએ દાગ લગાવેલી ચલણી નોટો મૂકી હતી, છતાં રૂ. ૧૦,૭૦૦/-ની રકમ બનાવતી કોઈપણ ચલણી નોટ પર એન્ટ્રેસિન પાઉડરની હાજરી મળી નહોતી. મામલાનો સર્વાધિક મહત્વનો પાસો એ છે કે આક્ષેપિત છટકું ગોઠવવામાં આવે તે પહેલાં આરોપીની બદલી અન્ય વિભાગમાં થઈ ગઈ હતી, અને તેથી ફરિયાદીને આરોપીને લાંચ આપવાનું કોઈ કારણ નહોતું. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલતે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નીચે દર્શાવેલ તાજેતરના નિર્ણયોના પ્રકાશમાં આ મુદ્દાનું નિરીક્ષણ કરવું પડશે.

૧૦. તાબાની અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામે આ અદાલત સમક્ષ અપીલની સુનાવણીને નિયંત્રિત તથા નિયમિત કરનાર સિદ્ધાંતો સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્ણયોની શ્રેણીમાં અત્યંત સંક્ષેપમાં સ્પષ્ટ કર્યા છે. “મુરલીધર @ ગિદ્દા અને અન્ય વર્સસ સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક”, એર ૨૦૧૪ એસસી

૨૨૦૦,ના તાજેતરના ચુકાદામાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામેની અપીલમાં વડી અદાલતની સત્તાઓ નિર્ધારિત કરી છે. તે ચુકાદાના પર ૧૨માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

૧૨. નિર્દોષ છૂટકારાના વિરોધમાં અપીલોનો વિચાર કરતી વખતે, અપીલી અદાલતે નીચેની બાબતો ધ્યાનમાં રાખવી આવશ્યક છે: (૧) આરોપી વ્યક્તિના પક્ષમાં નિર્દોષતાની અનુમાનના આધારીત ધારણા રહે છે અને નીચલી અદાલતે તેના પક્ષમાં આપેલા નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમથી તે અનુમાન વધુ મજબૂત બને છે, (૨) નિર્દોષ છૂટકારાના વિરોધમાં અપીલના ગુણદોષના વિચારણામાં આરોપી વ્યક્તિને વાજબી સંદેહનો લાભ મેળવવાનો હક છે, (૩) જોકે, નિર્દોષ છૂટકારાના વિરોધમાં અપીલો પર વિચાર કરતી વખતે અપીલી અદાલતની સત્તાઓ, દોષસિદ્ધિના વિરોધમાં અપીલોમાં તેની સત્તાઓ જેટલી જ વ્યાપક છે, તોય નીચલી અદાલતે નોંધેલ તથ્યનિષ્કર્ષોમાં હસ્તક્ષેપ કરવો નહીં. કારણ કે તાબાની અદાલતને સાક્ષીઓના વર્તનને જોવાનો લાભ મળ્યો હોય છે. જો તાબાની અદાલત કેસના તથ્યો અંગે વાજબી દૃષ્ટિકોણ અપનાવે, તો અપીલી અદાલત દ્વારા નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવો ન્યાયસંગત નથી. જો સુધી તાબાની અદાલત દ્વારા પહોંચવામાં આવેલા નિષ્કર્ષો સ્પષ્ટપણે ખોટા ન હોય અથવા કાયદાના ત્રુટિપૂર્ણ દૃષ્ટિકોણ પર આધારિત ન હોય, અથવા આવા નિષ્કર્ષોને યથાવત્ રહેવા દેવામાં આવે તો તેઓ ગંભીર અન્યાયમાં પરિણમે તેવી શક્યતા ન હોય, ત્યાં સુધી એવા નિષ્કર્ષોમાં હસ્તક્ષેપ કરવા

બાબતે અપીલી અદાલતની સંકોચપૂર્વકની વૃત્તિ સંપૂર્ણપણે ન્યાયસંગત છે; અને (૪) માત્ર એટલા માટે કે અપીલી અદાલત પુરાવાના પુનર્મૂલ્યાંકન અને પુનર્મૂલવણી બાદ ભિન્ન દષ્ટિકોણ અપનાવવા ઇચ્છે છે, જો અદાલતે અપનાવેલો દષ્ટિકોણ શક્ય દષ્ટિકોણ હોય, તો નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવો ન્યાયસંગત નથી. પુરાવાના સમતોલ દષ્ટિકોણો અપીલી અદાલત દ્વારા તાબાની અદાલતના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપનું કારણ બની શકે નહીં.

૧૧. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે “શિવશરણપ્પા એન્ડ ઓર્સ. વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટકા”, જેટી ૨૦૧૩ (૭) એસસી ૬૬ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

તે અપીલી અદાલત સમગ્ર પુરાવાનું ફરીથી મૂલવણ કરવા સક્ષમ છે, જોકે અન્ય કેટલાક સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવાનું રહે છે અને આ વાત ધ્યાનમાં રાખવી પડે છે કે નિર્દોષ છૂટકારાથી નિર્દોષતાની ક્લિગુણી ધારણા ઊભી થાય છે।

૧૨. અહીં, સર્વોચ્ચ અદાલતના “સતવીર સિંહ વિ. રાજ્ય દિલ્હી દ્વારા સીબીઆઈ”, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૩૭૯૮ના તાજેતરના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરવો પણ પ્રાસંગિક રહેશે. તે કેસમાં, નીચલી અદાલતે એમ માન્યું કે ફરિયાદ પક્ષ મૂળ આરોપી તરફથી માંગ અને સ્વીકાર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યું, અને તેથી, આરોપી સામે લગાવવામાં આવેલા ભ્રષ્ટાચારના આરોપોમાંથી તેને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો. જોકે, અપીલ પર, દિલ્હી હાઈકોર્ટે તાબાની અદાલતના ચુકાદા અને હુકમને રદ કરીને આરોપીને હેઠળના આરોપોમાં દોષિત ઠેરવ્યો

ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ. તેનાથી અસંતોષિત થઈ, મૂળ આરોપીએ આગળ વધ્યું

સર્વોચ્ચ અદાલતે વડી અદાલતના હુકમને રદ કર્યો છે. દિલ્લી વડી અદાલતનો હુકમ રદ કરતાં સર્વોચ્ચ અદાલતે પરિચ્છેદ ૩૭માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું;

“૩૭. હાઈકોર્ટે પોતાની અપીલી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતાં તાબાની અદાલતના નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમને રદ કરતી વખતે આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત પરિમાણોની પણ અતિક્રમણ કરી છે. તેથી, તારણો માત્ર કાયદાની દૃષ્ટિએ ભૂલભર્યા જ નથી, પરંતુ કાયદાની દૃષ્ટિએ દૂષિત પણ છે. સીઆરએલ.અપીલ નં. ૮૨૦ ઓફ ૨૦૧૧ ૩૧ માં રાજ્ય કેરળ વિ. સી.પી. રાવ (પૂર્વોક્ત)ના ચુકાદાના સંબંધિત પરાગ્રાફો નીચે મુજબ ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવે છે:

“૧૩. આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચતાં, અમને તે સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતનું સ્મરણ થાય છે કે જ્યારે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામે ઉદ્ભવેલી અપીલમાં અદાલતને પોતાનું વિવેકાધિકાર પ્રયોગમાં લેવું હોય, ત્યારે અદાલતે યાદ રાખવું જોઈએ કે વડી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદાથી આરોપીની નિર્દોષિતતા વધુ એકવાર પુનઃસ્થાપિત થાય છે. વડી અદાલતના આવા નિર્ણય સામે, નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમમાં આ અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપની વ્યાપ્તિ આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે સંવત સિંહ વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય માં

અત્યંત સંક્ષેપમાં નિર્ધારિત કરી છે. એસ.સી.આર. પૃષ્ઠ ૧૨૯ પર, સુબ્બા રાવ, ન્યાયાધીશ (તત્કાલીન) એ સિદ્ધાંતો નીચે મુજબ સંક્ષેપિત કર્યા છે:

૯. ઉપરોક્ત ચર્ચાના પરિણામે નીચેના નિષ્કર્ષો પ્રાપ્ત થાય છે: (૧) અપીલી અદાલતને નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમનો આધાર બનેલા પુરાવાની સંપૂર્ણ સમીક્ષા કરવાનો સંપૂર્ણ અધિકાર છે; (૨) શિયો સ્વરૂપ કેસમાં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતો, આવી અપીલનો નિકાલ કરતી વખતે, અપીલી અદાલતના અભિગમ માટે યોગ્ય માર્ગદર્શક પૂરાં પાડે છે; અને (૩) આ અદાલતના ચુકાદાઓમાં વપરાયેલ વિવિધ શબ્દપ્રયોગ, જેમ કે, (૧) ‘પર્યાપ્ત અને બળવાન કારણો’, (૨) ‘સારા અને પૂરતા પ્રમાણમાં સશક્ત કારણો’, અને (૩) ‘મજબૂત કારણો’,નો હેતુ નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલમાં અપીલી અદાલતને સમગ્ર પુરાવાની સમીક્ષા કરીને પોતાની સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાના અવિવાદિત અધિકારને સંકુચિત કરવાનો નથી; પરંતુ એવું કરતાં તેણે માત્ર તથ્યો સંબંધિત પ્રશ્નો પર અસર પાડતી નોંધપરની દરેક બાબત તથા નીચેની અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના પોતાના હુકમના સમર્થનમાં આપેલ કારણોનો, તે તથ્યો અંગે નિષ્કર્ષ પર પહોંચતી વખતે, વિચાર કરવો જ નહીં, પણ પોતાના ચુકાદામાં તે કારણોનું પણ સ્પષ્ટીકરણ કરવું જોઈએ, જે તેને એવો નિષ્કર્ષ કરવા દોરી જાય કે નિર્દોષ છૂટકારો યોગ્ય નહોતો.

વધુમાં, મુરુગેશન, (ઉપરોક્ત)ના કેસમાં, નીચે મુજબ ઠેરવવામાં આવેલઠેરવવામાં આવેલ:

૧૯. આ બાબતમાં કાયદાનું પ્રારંભિક પરંતુ વિસ્તૃત પરિચિંતન શિઓ સ્વરૂપ વિ. કિંગ એમ્પરર ના ચુકાદામાં જોવા મળે છે, જેમાં ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે વડી અદાલતની શક્તિ નીચલી અદાલતે આપેલ નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમની આધારભૂત સમગ્ર સાક્ષ્યની પુનર્વિચારણા સુધી વિસ્તરે છે અને તે પછી નિર્દોષ છૂટકારાનો હુકમ જાળવવો જરૂરી છે કે નહીં, તે અંગે આવશ્યક નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા સુધી જાય છે. પ્રિવી કાઉન્સિલના મતે આ સંદર્ભે વડી અદાલતની શક્તિના ઉપયોગ પર સંહિતાએ કોઈ મર્યાદા મૂકી નથી, જો કે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામેની અપીલમાં અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે હાઈકોર્ટે કેટલીક સિદ્ધાંતો ધ્યાનમાં રાખવા જરૂરી છે. શિઓ સ્વરૂપના અહેવાલમાંથી નીચેના બે અંશો પરિસ્થિતિને પૂરતી રીતે સારાંશરૂપે રજૂ કરે છે:

તેમના મતે, તે દૃષ્ટિકોણને આધાર આપવાનું કોઈ કારણ નથી, જે ભારતની કેટલીક અદાલતોના ચુકાદાઓથી પ્રતીત રીતે સમર્થિત છે, કે વડી અદાલતને તથ્યના પ્રશ્ન પર નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમને ઉલટાવી દેવાની કોઈ સત્તા અથવા અધિકારક્ષેત્ર નથી, તેવા મામલાઓ સિવાય કે જેમાં નીચલી અદાલતે ‘હઠાગ્રહપૂર્વક ભૂલ કરી હોય’, અથવા ‘અસમર્થતા, મૂર્ખાઈ અથવા તર્કવિરુદ્ધતા દ્વારા એવા ‘તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો’ પર પહોંચી હોય કે જેના પરિણામે ન્યાયનો સ્પષ્ટ ભંગ થયો હોય,’ અથવા અન્ય કોઈ રીતે એવું વર્તન કર્યું હોય કે જેના પરિણામે ન્યાયનો સ્પષ્ટ ભંગ થયો હોય, અથવા સંરક્ષણ પક્ષ દ્વારા

છેતરપિંડીનો ભોગ બન્યું હોય, જેથી સમાન પરિણામ ઉત્પન્ન થયું હોય. (ભાર મૂક્યો છે)

સંહિતાની કલમ ૪૧૭, ૪૧૮ અને ૪૨૩ વડી અદાલતને નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમનો આધાર બનેલા પુરાવાની વિશાળપણે પુનઃસમીક્ષા કરવાની અને તે પુરાવાના આધારે નિર્દોષ છૂટકારાનો હુકમ રદ કરવો જોઈએ એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની પૂર્ણ સત્તા આપે છે. એવી સત્તા પર કોઈ મર્યાદા મૂકવી જોઈએ નહીં, જો સંહિતામાં તે સ્પષ્ટપણે દર્શાવેલી ન હોય. પરંતુ સંહિતાથી પ્રદાન કરેલી સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે અને તથ્ય અંગે પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચતા પહેલાં, હાઈકોર્ટે હંમેશાં નીચેના મુદ્દાઓને યોગ્ય વજન અને વિચાર આપવો જોઈએ અને આપશે : (૧) સાક્ષીઓની વિશ્વસનીયતા અંગે તાબાની અદાલતના ન્યાયાધીશના અભિપ્રાયો; (૨) આરોપીના પક્ષમાં નિર્દોષતાની અનુમાનના સિદ્ધાંત, જે અનુમાન તેને પોતાની સનાવણીમાં નિર્દોષ છૂટકારો મળ્યો હોવાના તથ્યથી નિશ્ચિતપણે ઓછું થતું નથી; (૩) સંદેહના કોઈપણ લાભનો આરોપીનો અધિકાર; અને (૪) સાક્ષીઓને જોઈ શકવાના લાભ ધરાવતા ન્યાયાધીશે પહોંચેલા તથ્યના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવા બાબતે અપીલ અદાલતની સંકોચ. તેમ છતાં આ રીતે કહેવાનું અર્થ માત્ર એટલું જ છે કે અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે વડી અદાલત ન્યાયપ્રશાસનમાં સુવિદિત અને સ્વીકૃત નિયમો તથા સિદ્ધાંતો અનુસાર જ વર્તન કરશે.

૨૦. શિયો સ્વરૂપમાં પ્રિવી કાઉન્સિલ દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાના સિદ્ધાંતોનું આ અદાલતે અનુસ્નાતક અનેક ચુકાદાઓમાં સતત અનુસરણ કર્યું છે, જેમાં દષ્ટાંતરૂપે નીચેના ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કરી શકાય છે: તુલસીરામ કાનુ વિ. રાજ્ય, બલબીર સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય, એમ.જી. અગરવાલ વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, ખેદુ મોઠોન વિ. બિહાર રાજ્ય, સંબાસીવન વિ. કેરળ રાજ્ય, ભગવાન સિંહ વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય અને ગોવા રાજ્ય વિ. સંજય ઠાકરન.

૨૧. શીઓ સ્વરૂપથી લઈને અડધી સદીથી વધુના વિકાસ પછી ઉદ્ભવેલા મુદ્દા અંગે કાનૂનની સંક્ષિપ્ત નિવેદન ચંદ્રપ્પા વિ. કર્ણાટક રાજ્યના અહેવાલના પરા ૪૨ માં જોવા મળે છે. તેથી, તેનું નીચે ઉપયોગી રીતે અવલોકન કરી શકાય છે:

“૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી, અમારી સુવિચારિત દષ્ટિએ, નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામેની અપીલ પર વિચારણા કરતી વખતે અપીલ અદાલતની સત્તાઓ સંબંધિત નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો પ્રગટ થાય છે:

(૧) અપીલી અદાલતને એ પુરાવાની સમીક્ષા, પુનર્મૂલવણી અને પુનર્વિચાર કરવાનો પૂર્ણ અધિકાર છે, જેના આધારે નિર્દોષ છૂટકારાનો હુકમ આધારિત છે.

(૨) ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના ઉપયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ અથવા શરત મૂકતી નથી અને અપીલી અદાલત સમક્ષ રહેલા પુરાવાના આધારે વાસ્તવિક તથ્યો તથા કાયદાના પ્રશ્નો બંને બાબતે પોતાનો સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે.

(૩) ‘પર્યાપ્ત અને પ્રબળ કારણો’, ‘સારા અને પૂરતા આધારો’, ‘અત્યંત સશક્ત પરિસ્થિતિઓ’, ‘તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો’, ‘સપાટ ભૂલો’ વગેરે જેવા વિવિધ પ્રયોગો નિર્દોષ છૂટકારાના વિરુદ્ધની અપીલમાં અપીલીય અદાલતની વ્યાપક સત્તાઓને સંકુચિત કરવા માટે આશયિત નથી. આવા શબ્દપ્રયોગો અપીલીય અદાલત નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરવા બાબતે જે અનિચ્છા દર્શાવે છે તેને ભારપૂર્વક રેખાંકિત કરવા માટેના ‘ભાષાના અલંકાર’ની વધુ પ્રકૃતિના છે, અદાલતની સાક્ષ્યનું પુનર્મૂલ્યાંકન કરવાની અને પોતાનો સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની સત્તાને સંકુચિત કરવા માટેના નથી.

(૪) અપીલીય અદાલતે, જોકે, એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છૂટકારાના કેસમાં આરોપીના પક્ષમાં દ્વિગુણ અનુમાન હોય છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત મુજબ, કે દરેક વ્યક્તિને દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી નિર્દોષ માનવામાં આવે છે, તેને નિર્દોષિતાનું અનુમાન પ્રાપ્ત હોય છે. દ્વિતીય, આરોપીએ પોતાનો નિર્દોષ છૂટકારો મેળવી લીધો હોવાથી, તેની નિર્દોષિતાનું અનુમાન તાબાની અદાલત દ્વારા વધુ પુષ્ટ, પુનઃપુષ્ટ અને સબળ બને છે.

(૫) જો રેકૉર્ડ પુરાવાના આધારે બે વાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો અપીલી અદાલતે તાબાની અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.” (જોર આપ્યું)

૨૨. આ સંદર્ભમાં કાયદાનો એક અન્ય મહત્વપૂર્ણ પાસો, જેનો ધ્યાનમાં લેવો આવશ્યક છે, એ છે કે નીચલી અદાલતે નોંધેલા દોષસિદ્ધિના હુકમને સમર્થન આપતા અથવા તેને રદ કરતા વડી અદાલતના હુકમ સામે આ અદાલતમાં દાખલ થતી અપીલ, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ આ અદાલત દ્વારા પરવાનગી આપવામાં આવવા પર નિર્ભર છે. તેમ છતાં, જો તાબાની અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમને વડી અદાલત દોષસિદ્ધિના હુકમમાં ફેરવે અને આરોપીને મૃત્યુદંડ, આજીવન કેદ અથવા ૧૦ વર્ષથી વધુના કેદની સજા કરવામાં આવે, તો આ અદાલતમાં અપીલ માટે પરવાનગી લેવાની આવશ્યકતા દૂર કરવામાં આવી છે અને ફોજદારી કાર્યવિધિ સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૩૭૯, આવી પરિસ્થિતિમાં આરોપીને અપીલનો વૈધાનિક અધિકાર પ્રદાન કરે છે. ઉપરોક્ત ભેદને, તેથી, ધ્યાનમાં રાખવો જરૂરી છે અને નીચલી અદાલતે આપેલા નિર્દોષ છૂટકારાને વડી અદાલત દ્વારા બદલવાના હુકમ સામે આ અદાલતમાં થતી અપીલને વિશેષ દરજ્જો આપવા પાછળના વિધાયકી આશયનું યોગ્ય રીતે ધ્યાન લેવું જોઈએ. આ પ્રશ્નનો આ અદાલતે રાજસ્થાન રાજ્ય વિ. અબ્દુલ મન્નાન માં, જો કે ભિન્ન સંદર્ભમાં, નીચે મુજબ વિચાર કર્યો હતો: (એસસીસી પૃષ્ઠ ૭૦-૭૧, પરા ૧૨)

૧૨. ઉપરોક્ત નોંધાયેલા નિષ્કર્ષોમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે તેમ, હાઈકોર્ટે દોષસિદ્ધિના ચુકાદાને નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં ફેરવી દીધો હતો. તેથી, સૌપ્રથમ અને મુખ્ય પ્રશ્ન જે પર અમારે વિચાર કરવો જરૂરી છે તે એ છે કે કયા

સંજોગોમાં આ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ. નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામે રાજ્ય દ્વારા અપીલ આ અદાલતમાં માત્ર અદાલતની અનુમતિ સાથે જ જાળવી શકાય છે. બીજી તરફ, જો તાબાની અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ નિર્દોષ છૂટકારાનો ચુકાદો વડી અદાલત દ્વારા રદ કરવામાં આવે, અને આરોપીને મૃત્યુદંડ, આજીવન કારાવાસ અથવા ૧૦ વર્ષથી વધુનો કારાવાસ સંભળાવવામાં આવે, તો આરોપીના અપીલ અધિકારને ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૩૪(૧)(એ) અને ૧૩૪(૧)(બી) તથા દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૩૭૮ના ઉપબંધોને આધીન એક સંપૂર્ણ અધિકાર તરીકે ગણવામાં આવે છે. આને ધ્યાનમાં લેતાં, સ્પષ્ટ છે કે નિર્દોષ છૂટકારા સામેની અપીલ પર આ અદાલતમાં દાખલ થતી સામાન્ય અપીલની તુલનામાં થોડા જુદા માપદંડો પર વિચાર કરવામાં આવે છે.

૨૩. તાબાની અદાલત દ્વારા અપાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામેની અપીલ પર વિચાર કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાના કાયદાના સિદ્ધાંતોનું નિરાકરણ કર્યા પછી, હવે અમે હાલના કેસમાં આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો આપવાના તાબાની અદાલતના નોંધાયેલા કારણોનું તથા આ નિષ્કર્ષને રદ કરીને અપીલકર્તા-આરોપીને દોષિત ઠરાવી દંડિત કરવામાં વડી અદાલતને જે કારણો માન્ય રહ્યા હતા તેમનું પરીક્ષણ કરવા આગળ વધી શકીએ છીએ.”

૧૩. તેથી, ઉપર જણાવેલ કારણો તથા પૂર્વોક્ત નિર્ણયોના આધારે આ અદાલતને તાબાની અદાલત દ્વારા લેવામાં આવેલા મતથી ભિન્ન મત લેવા માટે

અવકાશ મળતો નથી. આ કેસમાં અહીંના મૂળ આરોપી-સામાવાળા દ્વારા તેની સામે આક્ષેપિત ગુનો આચરવામાં આવ્યો હતો તે સંશયથી પર પ્રમાણિત થયું નથી. તેથી, હાલની અપીલ ફગાવવામાં લાયક છે.

૧૪. પરિણામે, આ અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને ફગાવવામાં આવે છે. તાબાની અદાલતનો ૧૫.૦૩.૨૦૧૪ તારીખનો ચુકાદો અને હુકમ પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે. આરોપીના જામીનનામા, જો કોઈ જામીન પર હોય તો, મુક્ત કરવામાં આવે છે. આર અને પી તાત્કાલિક સંબંધિત તાબાની અદાલતને પરત મોકલવામાં આવે.

(કે.જે.ઠાકર, ન્યાયમૂર્તિ)

ઉમેશ

*The translation of this judgment has been provided by M/s
Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.*

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====